

Universiteit
Leiden
The Netherlands

In vogelvlucht door het Ministerie van Defensie

Weij, R. van der

Citation

Weij, R. van der. (2009). In vogelvlucht door het Ministerie van Defensie. *Bestuurskundige Berichten*, 24(1), 6-9. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3211781>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [Creative Commons CC BY-NC-ND 4.0 license](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3211781>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

In vogelvlucht door het Ministerie van Defensie

Door Roel van der Weij

Geschiedenis

Om bij de oorsprong van de Nederlandse defensie te komen moet men zo'n zes eeuwen terug gaan. In de vijftiende eeuw wordt maritieme defensie noodzakelijk ter bescherming van handel en scheepvaart. Het plaatselijke en particuliere karakter wordt in 1488 middels de Ordonnantie op de Admiraliteit, uitgevaardigd door Maximiliaan van Habsburg, vervangen door een gecentraliseerd gezag. Vanaf dat moment bestaat er een permanente marineorganisatie in de Nederlanden, waar een admiraal als plaatsvervanger van de vorst wettelijk verantwoordelijk is.

De Nederlandse landmacht vindt haar oorsprong in de zestiende eeuw. De gewesten, die onder het bewind van Koning Filips II vallen, komen in 1568 onder leiding van de hoge edele Willem van Oranje in opstand tegen de Spaanse overheerser. De Tachtigjarige Oorlog, tot de vrede van Munster in 1648, is begonnen. Het leger van de opstandelingen, welke aanvankelijk vooral uit Nederlandse en Duitse huurlingen bestond, ontwikkelde zichzelf in deze periode tot een meer geregelde strijdmacht, die het 'Staatse leger' werd genoemd. Het leger stond onder bevel van de Staten Generaal en telde hoogstens 10.000

man. Ook de maritieme defensie professionaliseert en in 1597 worden vijf admiraliteitscolleges ingesteld. De Prins van Oranje is als admiraal-generaal voorzitter van de colleges. Naast het beschermen van de handel en zeevaart wordt de Staatse vloot in de Tachtigjarige Oorlog ingezet bij tal van zeeslagen en blokkades voor de Vlaamse kust.

Na de oorlog ontpopt de Republiek zich in de zeventiende eeuw als een grote handelsmacht. Met het toenemen van de handel en de welvaart wordt het belang van een goed georganiseerde vloot duidelijk. Uitbreiding is noodzakelijk en in 1665 wordt het 'regiment van marine' opgericht, het huidige Korps Mariniers. De Nederlandse landmacht kent na de vrede van Munster mindere tijden. Bewapening en oefening van de troepen zijn ondermaats en de Republiek richt zich op diplomatieke acties om zich te verdedigen. In 1672 valt Frankrijk onder leiding van koning Lodewijk XIV de Republiek binnen, het jaar dat de geschiedenis ingaat als het 'rampjaar'. Een aantal jaren later sluit de Republiek vrede met Frankrijk en groeit het leger sterk door de actieve houding van Willem III tijdens twee grote Europese oorlogen.

Hoewel de Republiek in de achttiende eeuw nog steeds een groot koloniaal handelsimperium heeft, houdt het zich op internationaal gebied afzijdig en wordt er neutraliteitspolitiek bedreven. Dit heeft zijn effect op het leger, wat zowel in kwaliteit als kwantiteit sterk inboet. De inperking van het leger heeft zijn weerslag op de Republiek als de Fransen in de jaren '90 van de achttiende eeuw het land veroveren. De Republiek

der Zeven Verenigde Nederlanden, evenals het Staatse leger houdt op te bestaan. De Bataafse Republiek wordt ingevoerd welke in 1806 op zijn beurt wordt vervangen voor het Koninkrijk Holland.

De jaren hierop volgend worden gekenmerkt door vele vernieuwingen. De land- en zeemacht worden gecentraliseerd en er ontstaat een soort Ministerie van Oorlog en een Ministerie van Marine. Ook wordt de Koninklijke Marechaussee opgericht. Desondanks is de negentiende eeuw een periode met weinig politieke en maatschappelijke aandacht voor het leger en duurt het tot eind negentiende eeuw voordat er weer geïnvesteerd wordt. In 1913 en 1917 worden dan ook respectievelijk de Luchtvaartafdeling en de Marineluchtvaartdienst opgericht. Tot de opkomst van Nazi-Duitsland voert Nederland neutraliteitspolitiek en de strijd met het ingekrompen leger is in mei 1940 voor de Duitse aanvallers dan ook binnen vijf dagen afgelopen.

Na de Tweede Wereldoorlog is het Nederlandse militaire beleid vooral gericht op het behouden van Nederlands-Indië. Als Indonesië in 1949 onafhankelijkheid verwerft komt de nadruk van defensie vooral te liggen op de bondgenootschappelijke bijdragen tijdens de Koude Oorlog. Zo worden Nederlandse land- en luchtmachtonderdelen in de jaren '60 in West-Duitsland gelegerd. Met de val van de muur in 1989 en het uiteenvallen van het Warschaupact in 1991 komt de Koude Oorlog ten einde en krijgt de krijgsmacht een nieuw karakter. De strijdkrachten worden afgeslankt en de opkomstdienst voor de militaire dienst wordt opgeschort. Ook in de

taakstelling wordt meer aandacht besteed aan het expeditionaire optreden, zoals vredeshandhavende en vredesafdwingende operaties. Voorbeelden hiervan zijn de missies tijdens de Golfoorlog en in Joegoslavië.

Het ministerie van Defensie

Het ministerie wordt gevormd door de bestuursstaf, de krijgsmacht en twee ondersteunende defensieonderdelen. De krijgsmacht bestaat uit de Koninklijke Marine, de Koninklijke Landmacht, de Koninklijke Luchtmacht en de Koninklijke Marechaussee. De ondersteunende defensieonderdelen zijn de Defensie Materieel Organisatie en het Commando DienstenCentra. Om de indeling van het ministerie overzichtelijk te maken kan men een onderscheid maken tussen drie typen leiding. Bij defensie is er sprake van een politieke, een ambtelijke en een militaire leiding.

Politieke leiding

De politieke leiding van een ministerie berust bij de minister en de staatssecretaris. Een minister is in beginsel belast met de leiding van een ministerie of departement van algemeen bestuur. Ministers zijn politiek verantwoordelijk voor hun beleidsterrein en worden daarin bijgestaan door hun staatssecretaris. De minister van Defensie is politiek verantwoordelijk voor het algemene defensiebeleid en de staatssecretaris is verantwoordelijk voor de krijgsmachtzaken. De huidige minister van Defensie is Eimert van Middelkoop. Van Middelkoop is afgestudeerd socioloog en werd op 22 februari 2007 benoemd om namens de ChristenUnie als minister van Defensie in het Vierde Kabinet-Balkenende te zetelen. De huidige staatssecretaris is Jack de Vries. De Vries heeft naast een actieve rol binnen de CDA ook een militaire achtergrond en volgde op 18 december 2007 Cees van der Knaap op als staatssecretaris van Defensie.

Het ministerie van Defensie in cijfers

Het ministerie van Defensie kende in 2007 een personele omvang van ongeveer 64.100 VTE (voltijds equivalenten): globaal gaat het om 50.800 militairen en 13.300 burgers.

Aantal Defensieonderdeel	
10.600	Koninklijke Marine
25.300	Koninklijke Landmacht
9.200	Koninklijke Luchtmacht
6.600	Koninklijke Marechaussee
5.000	Commando DienstenCentra
5.500	Defensie Materieelorganisatie
1.900	Bestuursstaf

De krijgsmacht telde in 2001 4500 vrouwelijke militairen (8,4%). In 2010 moet dit percentage zijn gestegen tot 12%.

De begrote uitgaven voor defensie bedragen in 2007 ca. € 7,9117 miljard en voor 2008 is dit bedrag verhoogd naar 8,195 miljard euro. Dit komt neer op ongeveer 1,66% van het BBP.[1]

Bron: http://www.defensie.nl/onderwerpen/beleid_en_financien/feiten_en_cijfers/

Ambtelijke leiding

De secretaris-generaal (SG) heeft de ambtelijke leiding van de Bestuursstaf (het departement). De Bestuursstaf bestaat uit de staatssecretaris en de plaatsvervangend staatssecretaris, de Commandant der Strijdkrachten en een aantal (hoofd)directoraten of ondersteunende diensten, waaronder de twee directoraten-generaal. Er zijn vier taken waar de Bestuursstaf verantwoordelijk voor is.

- Het ondersteunt, informeert en adviseert de politieke leiding.

- Het stuurt, in overeenstemming met de politieke richtlijnen, de Operationele Commando's aan.

- Het stuurt de Koninklijke Marechaussee aan. Deze valt als enige onderdeel van de krijgsmacht direct onder het bewind van de secretaris-generaal. De reden hiervoor is dat de marechaussee als militair politiekorps onder de Politiewet valt en voldoende onafhankelijk moet zijn.

- Het vormt de beleidskaders voor de krijgsmacht en de ondersteunende defensieonderdelen.

Al 185 jaar is de bestuursstaf gevestigd aan Plein 4 in Den Haag, waar ongeveer tweeduizend militairen en burgers werken. De huidige secretaris-generaal is Ton Annink.

Militaire leiding

De militaire leiding van de krijgsmacht berust bij de Commandant der Strijdkrachten, de hoogste militair binnen de defensie. De Commandant der Strijdkrachten is de belangrijkste militaire adviseur van de minister en is verantwoordelijk voor de uitvoering van militaire operaties. Hij wordt ondersteund door de Defensiestaf. De eerste Commandant der Strijdkrachten, voorheen Chef-Defensiestaf, was vanaf 5 september 2005 Dick Berlijn. Sinds 17 april 2008 vervult Peter van Uhm, voormalig Commandant Landstrijdkrachten, deze functie.

De Krijgsmacht

De krijgsmacht bestaat, zoals hierboven al aangegeven, uit de drie operationele commando's en de Koninklijke Marechaussee. De taken

De slag bij Quatre Bras (1815)

van de krijgsmacht zijn vastgelegd in artikel 97 van de Grondwet: Ten behoeve van de verdediging en ter bescherming van de belangen van het Koninkrijk, alsmede ten behoeve van de handhaving en de bevordering van de internationale rechtsorde, is er een krijgsmacht (Bron: Grondwet). In dit artikel is ook vastgesteld dat de regering het oppergezag over de krijgsmacht heeft.

In artikel 98 van de Grondwet is de dienstplicht vastgelegd. De dienstplicht stamt uit de 19e eeuw en is ingevoerd door de Franse bezetters onder Lodewijk Napoleon. Sinds 1 mei 1997 is de dienstplicht officieel opgeschort. Dit houdt in dat burgers niet wettelijk verplicht

zijn militaire dienst te vervullen zolang de veiligheidssituatie dat niet vereist. Het Nederlandse leger bestaat hierdoor sinds die tijd volledig uit beroepsmilitairen, dit zijn er ruim 50.000.

Opererend binnen de krijgsmacht, maar onafhankelijk hiervan kent defensie een Inspecteur-Generaal der Krijgsmacht. Deze zet zich in voor de leef- en werkomstandigheden binnen de krijgsmacht. De Inspecteur-Generaal der Krijgsmacht valt onder de minister van Defensie.

De Koninklijke Marine

De marine is het oudste onderdeel van de Nederlandse krijgsmacht. Het mission statement van de vloot en de mariniers luidt 'wereldwijd veiligheid

op en vanuit zee'. De veiligheid op zee waarborgen betreft het beveiligen van scheepvaartroutes en knooppunten, alsmede het tegengaan van wapenen mensensmokkel of de bestrijding van terreur. Vanuit zee kan de marine worden ingezet om landoperaties te ondersteunen, zoals het aanvoeren van munitie en voeding en het leveren van vuursteun. De marine wordt tevens ingezet om de nationale autoriteiten te ondersteunen bij bijvoorbeeld (natuur)rampen en houdt zich bezig met hydrografie, het in kaart brengen van het continentaal plat en wateren.

De Koninklijke Landmacht

De landmacht is qua personeel het grootste onderdeel van de

Nederlandse defensie. Het motto van de landmacht luidt 'op land wereldwijd inzetbaar voor vrede en veiligheid'. Op internationaal niveau gebeurt dit door militairen in te zetten om toezicht te houden op bijvoorbeeld een vredesregeling of een staakt-het-vuren (peace-keeping) of om een vredesregeling of staakt-het-vuren af te dwingen (peace-enforcement). Ook kunnen militairen voor humanitaire doeleinden worden ingezet, bijvoorbeeld het leveren van voedsel en medicatie, het bieden van technische of logistieke hulp of het (leren) ruimen van mijnen. Op nationaal niveau wordt de landmacht vaak ingezet bij crisissituaties of calamiteiten.

De Koninklijke Luchtmacht

De luchtmacht kan gezien worden als een onderdeel van de krijgsmacht dat vooral vaak ondersteunend wordt ingezet. Zo creëert de luchtmacht vrijheid van handelen voor operaties vanuit de lucht, te land en ter zee. De operaties worden veelal in samenwerking met andere krijgsmachtonderdelen of in NAVO- of VN-verband uitgevoerd. Wederom is humanitaire hulp een taal van de luchtmacht. Het gaat dan bijvoorbeeld om rampenbestrijding, patiëntenvervoer en brandbestrijding.

De Koninklijke Marechaussee

De Marechaussee is een van de meest zichtbare onderdelen van defensie. Op lucht- en zeehavens en op de weg kan men de marechaussee tegenkomen, maar ze worden ook als bijstandverlener van de politie. Daarnaast voert de marechaussee veel beveiligings- en rechetaken uit.

Cultuur

Het ministerie van Defensie is dus een grote organisatie, waar een relatief kleine top, de bestuursstaf, beslissingen kan nemen die duizenden werknemers en miljoenen burgers aangaan. Of de bestuursstaf echt de macht in handen heeft? De 'Jong en ambtenaar' editie van Binnenlands Bestuur over cultuurverschillen binnen de ministeries: "Defensie is niet zozeer een ministerie als wel een staat binnen de staat. Met tachtigduizend manschappen verreweg het grootste ministerie en daarom is staat vrijwel alles zelf te doen. Waar andere departementen steeds meer de samenwerking zoeken om schaalvoordelen in zaken als ICT, catering en gebouwenbeheer te behalen, daar kan defensie het alleen af. Rat, kuch en bonen genoeg. Aan samenwerken doet men niet, hier worden orders gegeven en opgevolgd. Wil je weten waar je in die pikorde staat, dan is een blik op je schouder voldoende. Zie je

daar geen enkele streep, balk of ster, dan ben je waarschijnlijk een burger. Niets mis mee, maar bij defensie zijn de militairen de baas. Je kunt zelfs minister van Defensie worden zonder ooit dienstplichtig soldaat te zijn geweest."

Defensie

Militaire Willems-Orde

Voor het eerst sinds 1955 wordt de hoogste dapperheids onderscheiding van Nederland, de Militaire Willems-Orde (MWO), weer uitgereikt aan een individu. De geschiedenis van de MWO begint in 1815. Koning Willem I stelt op 30 april 1815 de MWO in. Militairen die zich in de strijd hebben onderscheiden door daden van 'moed, beleid en trouw' krijgen de MWO toegekend. De onderscheiding bestaat uit een wit geëmailleerd kruis met 8 gouden, geparelde punten, voorzien van een Bourgondisch kruis van laurierstokken en gedekt door een kroon. De eerste MWO wordt toegekend aan de Prins van Oranje, de latere koning Willem II. Hij wordt geëerd voor zijn verrichtingen bij Quatre Bras en Waterloo. In totaal krijgen maar liefst 1.004 militairen de MWO voor hun deelname aan deze 2 veldslagen. Later wordt de koning iets zuiniger met de toekenning van deze onderscheiding. De onderscheiding kan in 4 klassen worden toegekend.

- Ridder Grootkruis
- Commandeur
- Ridder derde klasse
- Ridder vierde klasse

Op 29 mei 2009 zal Kapitein Marco Kroon wegens enkele gewaagde commando-acties in Uruzgan de Militaire Willems-Orde van koningin Beatrix ontvangen. De kapitein van het Korps Commando Troepen wordt benoemd tot Ridder der Militaire Willems-Orde 4e Klasse. De Militaire Willems-Orde is de hoogste onderscheiding voor militairen én burgers. Zelfs 's lands hoogste generaal moet voor een ridder in de houding staan, uit respect voor de getoonde moed.

Bron: http://www.volkskrant.nl/binnenland/article1146427.ece/Opnieuw_Militaire_Willems-Orde_toegekend
http://www.defensie.nl/landmacht/legergroen/geschiedenis/de_landmacht_in_de_19e_eeuw/50instelling_van_de_militaire_willems-orde

Bronnen

- http://www.nimh.nl/nl/geschiedenis/tijdbalk/1568_1648/index.aspx
- <http://www.defensie.nl/landmacht/legergroen/geschiedenis>
- Neelen, G.H.J.M., M.R. Rutgers en M.E. Tuurenhout (red.) (2003), De bestuurlijke kaart van Nederland; Het openbaar bestuur en zijn omgeving in nationaal en internationaal perspectief, Bussum: Uitgeverij Coutinho.
- <http://www.familienederland.nl/artikel/236/>
- <http://www.defensie.nl/>
- <http://www.defensie.nl/marine/>
- <http://www.defensie.nl/landmacht/>
- <http://www.defensie.nl/luchtmacht/>
- Binnenlands Bestuur, Jong en ambtenaar 2009, 'Cultuurverschillen tussen ministeries' p. 50-53
- GW artikel 97
- GW artikel 98